

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 164 (40).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 27. nowembril
1924. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.
Walitsuse looshis: Riigiwanem **Fr. Akel**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **K. Kark**, põllu-töominister **A. Kerem**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, rahaminister **O. Strandman**, siseminister **Th. Rõuk**, välismi-nister **K. R. Pusta**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse wastamine M. Martna küsimiste peale korteripuuduse lahendamise asjus.

2. A. Kärner'i küsimine Wabariigi Walitsusele Pahila magistraal-kaanali kae-wamise asjus.

3. O. Gustawson'i küsimine Wabariigi Walitsusele riigitöölise ühekordse toe-tuse seaduse asjas.

4. O. Gustawson'i küsimine Wabariigi Walitsusele „riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseaduse“ laiendamise kohta.

5. O. Gustawson'i küsimine Wabariigi Walitsusele seismajäetud Kunda tsemen-diwabriku uuesti käimapaneku ja seal-sete töötäöliste toetamise kohta.

6. Läbirääkimised Wabariigi Walit-suse wastamise puhul. J. Piiskar'i, P. Schütz'i, O. Gustawson'i ja E. Jonas'e arupärimise peale Laatre „Tsirgulinna“ elanikkudele ehituskruntide mittewälja-andmise asjus.

7. Läbirääkimised Wabariigi Walit-suse wastamise puhul O. Gustawson'i, K. Saawo ja E. Peterson'i arupärimise peale Hiiu-Kõrgesaare Lauka-Isabella asunduse karjamaa küsimuse kohta.

8. Läbirääkimised Wabariigi Walit-suse wastamise puhul L. Johanson'i, P. Schütz'i ja J. Woiman'i arupärimise peale Jõgeweste wallas wäikemaarentnikkudelt eluasemete eest kõrge rendi wõtmise ja neilt eluasemete-pidajailt heinamaade ära-wõtmise kohta.

9. L. Johanson'i, J. Woiman'i ja A. Jõeäär'e arupärimise-ettepanek Wabariigi

Walitsusele tööpuuduse ja tema wastu wõitlemise asjas.

10. Eesti sotsiaaldemokraatliku töö-liste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele sõjasea-duse asjas.

11. Iseesiswa sotsialistliku töölispar-tei Riigikogu rühma arupärimise-ettepa-nek rahaministrile aktsiisi peawalitsuses asetleidnud wäärnähtuste kohta.

12. K. Tonkman'i, K. Arras'e ja M. Martinson'i arupärimise-ettepanek Waba-riigi Walitsusele erakorralise 6.200 tiinu suuruse metsalangi realiseerimise üle.

13. Laewade ärimaksu muutmise sea-dus — E. Weberman'i, J. Gutman'i ja M. Martna ettepanek.

14. Heategewate ja teaduslikkude asutuste, maakondade, linnade ja wal-dade päralt olewate rendimaade wõoran-damise ajutiselt seismapanemise seadus — J. Wain'i ja O. Liigand'i ettepanek.

15. Preemiata ja lisatasude maksmise seadus riigiraudteede teenijatele ja töö-listele — III lugemisel.

16. Tulumaksu muudatuste seadus — II lugemisel.

17. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnis-son**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**, pärast abisekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 10.40 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõ-ni**
muutmise. **nisson:** Awan Riigi-kogu koosoleku. Päewa-kord on Riigikogu liigetele kätte saade-tud. Juhatuse poolt on mul au ettepanek teha, päewakorra esimeseks punktiks wõtta Riigikogu juhatusse koosseisu täien-damine.

Teiseks on rkl. Liigand'i poolt ettepa-nek, wõtta päewakorra teiseks punktiks komisjonide täiendawad walimised.

O. Gustawson (is.): Silmas pida-des, et tänase päewakorra-punkt 7-da kohta — nimelt läbirääkimised Wabariigi Walitsuse wastamise puhul O. Gustaw-

son'i, K. Saawo ja E. Peterson'i arupärimise peale Hiiu-Kõrgesaare Lauka-Isabella asunduse karjamaa küsimuse kohta — mõned täiendawad andmed kohapealt meil saamata, teen ettepaneku see päewakorra-punkt tänasest päewakorrast ära jätta ja järgmise arupärimis-koosoleku päewakorda wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek tehtud, päewakorra-punkt 7-es wälja jätta ja edasi lükata kunni järgmise arupärimis-koosolekuni. Kas ollakse sellega nõus, et kõik ettepanekud päewakorra kohta korruga hääletamisele panen. (Hüüded: Jah.) (Hääletatakse) Nähtawana enamusega on kõik ettepanekud wastu wõetud ja seega päewakord kindlaks määratud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine Sekretäär **T. Kalbus:** Riigikogu küsimiste kohta, millele käiku ei ole antud kodukorra § 95 põhjal.

ole juhatusel poolt käiku antud.

3. J. Soots'i sõnawõtmine isiklikus asjas. Juhataja **J. Tõnisson:** Sõna on rkl. Soots'il isiklikus asjas.

J. Soots (põl.): Eilses „Waba Maas“ ilmus teade, nagu oleksin mina põllumeeste rühma nimel ja ametlikult kellelegi demokraatliku liidu liikmele teada andnud, et kui riik oma praegusi esitajaid riigikaitse komisjonist tagasi ei kutsu, siis põllumeeste rühm omad esitajad komisjonist ära kutsub.

See teade ei wasta tõele. Nimelt pole mina rühma nimel ja ametlikult kellelegi rääkinud, ega mingit ultimaatumit ette pannud. Küll aga olen mina erajutuajamises oma isiklikku arwamist awaldanud, et riigikaitse komisjoni koosseis wõiks meil parem olla. Eriti märkisin, et mõni rühm on esitatud isikuga, kes terwes Riigikogus sagedasti üksi on jäänud, ja et mõni rühm on komisjonist ohwitseri ära kutsunud, et kohta anda eraisikule.

Mina olen soowitanud neid asjaolusid kaalumisele wõtta, juurde lisades, et

praegustes oludes on riigikaitse komisjonil raske midagi ära teha, kuna wastutuse raskus ikka walitsewate rühmade peale langeb.

4. Riigikogu juhatusel Juhataja **J. Tõnisson:** Sel puhul on mul Riigikogule teada anda, et Riigikogule on tulnud järgmised teadaanded:

„Riigikogule. Mul on au paluda wabastada mind Riigikogu esimese abiesimehe kohuste täitmisest, arwates tänasest päewast.

Tallinnas, 27. nowembril 1924. a. K. Wirma.“

„Riigikogule. Mul on au paluda wabastada mind Riigikogu teise abiesimehe kohuste täitmisest, arwatud tänasest päewast peale.

Tallinnas, 27. nowembril 1924. a. L. Raudkepp.“

„Riigikogule. Mul on au paluda wabastada mind Riigikogu esimese abisekretäri kohuste täitmisest, arwates tänasest päewast.

Tallinnas, 27. nowembril 1924. a. Osk. Köster.“

„Riigikogule. Mul on paluda mind Riigikogu teise abisekretäri kohuste täitmisest wabastada, arwates tänasest päewast.

Tallinnas, 27. nowembril 1924. a. J. Wain.“

Rühmade kokkuleppel on juhatus käesolewa küsimuse päewakorda wõtnud, et juhatusel koosseisu täiendada.

Ette pandud on Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt kandidaadiks teise abiesimehe kohale rkl. Karl Wirma, põllumeestekogude Riigikogu rühma poolt on rkl. M. Martinson ettepaneku teinud, walida esimese abiesimehe kohale rkl. Jaan Soots ning esimeseks abisekretäärriks rkl. Johan Holberg.

E. Jonas (is.): Panen ette iseseiswa sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt walida teiseks abisekretäärriks rkl. J. Piiskar'i.

Sel puhul pean tarwilikuks rühma nimel järgmist seletada. Rühmadewahelisel nõupidamisel esitas meie rühm kandidaadina rkl. Gustawson'i. Põllumeestekogude esitajad seletasid rühmadewahe-

lisel nõupidamisel, et nende rühma liikmed, keda tahetakse saata Riigikogu juhatusesse, ei saawat mitte ühe laua taga istuda Gustawson'iga. Põhjendused, miks nad ei saa, jätsid nad ette toomata. Selle eest aga paiskas suurema hooga nende häälekandja „Kaja“ terve rea süüdistusi Gustawson'i vastu. Muuseas oli seal tähendatud, et põllumehed ei saa Gustawson'iga sellepärast ühes juhatuses olla, et Gustawson olewat I ja II Riigikogus pidanud häbematuid ja lubamata ebaparlamentseid kõnesid. Meie rühm peab tarvilikuks sel puhul rõhutada, et Gustawson'i esinemised Riigikogus olid mitte isiklikud waid parteilised. Järelikult — etteheited, mis on tehtud nende poliitiliste awalduste puhul Gustawson'ile, on etteheideteks kõigile rühma liigetele.

Kui meie Gustawson'i asemele üles seame uueks kandidaadiks rkl. Piiskar'i, siis ei taha meie sellega mitte öelda, nagu peaksime meie õigustatuks ja põhjendatuks need süüdistused, mis Gustawson'i vastu tõstetud, waid wastuoksa, meie arwame, et kui põllumeestekogud järjekindlad tahaksid olla, ja kui neil süüdistustega tõsi taga oleks olnud, siis oleksid nad pidanud iga meie poolt ülesseatud kandidaadi vastu olema. Rühmade wahelisel nõupidamisel seletasid nad aga, et nad Piiskar'i vastu mitte ei ole, mispärast oleme õigustatud ütleva, et Gustawson'i vastu tõstetud süüdistus oli ot-situd ja sihilik.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Einbund'il.

K. Einbund (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Põllumeestekogude rühma poolt oleks minul au teile ette kanda järgmist: Rühmade wahelisel esitajate nõupidamisel selgus, et sotsialistlikule tiiwale, kui ka ühele osale keskrühmadest, ei olnud meie rühma liige härra Laarman, kandideerimisel esimese abisekretääri kohale, mõnesugustel põhjustel wastuwõetaw.

Mõne rühma poolt awaldati põhjused, kuna teiste rühmade poolt seda mitte ei tehtud ja öeldi, et meie tarwitame oma parlamendikombelist keelu- wõi veto-õigust. Wastuseks neile arwamise awaldamistele, mis tulid sotsialistlikult tiiwalt, peame meie seletama, et ettetoodud asjaolusid, niihästi rühmade esitajate waheli-

sel koosolekul, kui ka mõnes ajalehes, ei wõi meie rühm mitte mõõduandwateks pidada ja on kindlasti arwamisel, et takistusi ei oleks wõinud olla rkl. härra Laarman'i walimiseks esimese abisekretääri kohale. Et aga mitte takistusi teha Riigikogu juhatus ümberwalimiseks, awaldas meie rühm nõusolekut teise kandidaadi ülesseadmiseks, sest meie oleme enim arwamisel olnud ja oleme ka praegu arwamisel, et Riigikogu juhatus peab koosnema vähemalt kõigesuuremate rühmade esitajatest, ja et isiklikud takistused ei wõiks mitte mõõduandwad olla üldise otstarbe kättesaamisel. Sellepärast, tagasi tõrjudes kõik need arwamiseawaldused, mis meie rühma liikme härra Laarman'i vastu on tehtud, oleme meie teise kandidaadi üles seadnud ainult sel põhjusel, et wõimalust anda Riigikogu juhatus ümberwalimiseks. Wastuseks rkl. härra Jonas'ele wõiksin tähendada, et Riigikogu juhatus walimisel paneme meie pearõhku isikute peale, mitte aga otsekohe rühmade seisukohtade peale. Kuigi rkl. härra Jonas on need seisukohad wõtnud rühma seisukohtadeks, siis pean tähendama, et meil rkl. härra Piiskar'iga on wõimalik olnud ühes töötada ja tema ei ole Riigikogus mitte nii üles astunud, nagu härra Gustawson, kuna aga rkl. härra Gustawson'iga oleks meil raskem koos töötada. (E. Jonas, is.: Sellepärast, et Gustawson on tabanud Laarman'i wäga ilusad asjad.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu juhatus liigete walimine sünnib kodukorra § 2 põhjal kinnisel hääletamisel. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Walimisele tulewad kandidaadid selles järjekorras, nagu nad kodukorras ette on nähtud; esimene abiesimees, teine abiesimees, esimene abisekretäär ning teine abisekretäär.

Hääletamisele tuleb ettepanek, waldida Riigikogu I abiesimehe kohale rkl. Jaan Soots. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes tähendatud kandidaadi poolt on — „poolt“, kes vastu on — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Kas tehakse ettepanekuid häältelugemise kohta? (Hüüded: Sekretääri hooleks!) Ettepanek on tehtud häältelugemine sekretääri hooleks jätta. Ettepaneku vastu

ei waielda. Palun sekretääri sedelitelugemisele asuda. (Sekretäär T. Kalbus loeb sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: rkl. Jaan Soots'i esimeseks abiesimeheks walimise poolt on 49 häält, wastu 25 ja erapooletuid 4. Kodukorra § 2 esimese lõike järele tunnustatakse walituks see, kes on saanud üle poole kõigi Riigikogu liigetehäältest. Seega ei ole rkl. Soots walitud. Kui kandidaat ei saa nõutud enamust, siis wõetakse ette teistkordne walimine kodukorra § 2 teises lõikes ettenähtud korras, kusjuures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud liht häälteenamuse. Asun teistkordse lügmisele. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes poolt on — „poolt“, kes wastu — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Häätelugemiseks jääb endine kord. Selle wastu ei waielda?

K. Einbund (põl.): Panen ette rohkem häätelugejaid määrata, ning panen ette kandidaadiks rkl. Lattik'u. (J. Lattik, krst.: Ei mina küll ei lähe!) Ma panen ette peale sekretääri häätelugejaks määrata weel Riigikogu liige Raudkepp.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud häätelugejaks määrata peale sekretääri weel rkl. Raudkepp. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Palun rkl. Raudkepp'i häätelugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 47 häält, wastu 30 häält, erapooletuid 2, — seega on rkl. Soots Riigikogu esimese abiesimehe kohale walitud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, walida Riigikogu teise abiesimehe kohale rkl. Karl Wirma. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes tähendatud kandidaadi poolt on — „poolt“, kes wastu on — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Häätelugemiseks jääb endine kord. Selle wastu ei waielda. Palun sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 55 häält, wastu 20, era-

pooletuid 3, — seega on rkl. Wirma Riigikogu teise abiesimehe kohale walitud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, walida Riigikogu I abisekretääri kohale rkl. Johan Holberg. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes tähendatud kandidaadi poolt on — „poolt“, kes wastu on — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Häätelugemiseks jääb endine kord. Selle wastu ei waielda. Palun sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 47 häält, wastu 25, erapooletuid 8. Seega ei ole kodukorra § 2 esimese lõike järele rkl. Holberg I abisekretääri kohale walitud. Asun teistkordsele hääletamisele. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes tähendatud kandidaadi poolt on — „poolt“, kes wastu on — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Häätelugemiseks jääb endine kord. Selle wastu ei waielda. Palun sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 45 häält, wastu 26 häält, erapooletuid 6, — seega on rkl. Holberg walitud Riigikogu I abisekretääri kohale.

Hääletamisele tuleb ettepanek, walida Riigikogu II abisekretääri kohale rkl. Jaan Piiskar. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes tähendatud kandidaadi poolt on — „poolt“, kes wastu on — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Häätelugemiseks jääb endine kord. Selle wastu ei waielda. Palun sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 49 häält, wastu 31, erapooletuid 2. Seega ei ole kodukorra § 2 esimese lõike järele rkl. Piiskar II abisekretääri kohale walitud. Asun teistkordsele hääletamisele. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelile kirjutada: kes tähendatud kandidaadi poolt on — „poolt“, kes wastu on — „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas kõik on sedelid ära andnud? Häätelugemiseks jääb endine kord. Selle wastu ei waielda. Palun sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 48 häält, wastu 30, erapooletuid 4, — seega on rkl. Piiskar walitud Riigikogu II abisekretääri kohale.

5. Th. Tallmeister'i Isiklikus asjas
sõnawõtmine isiklikus asjas. on sõna rkl. Tallmeister'il.

Th. Tallmeister (rhws.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Et härra kindral Soots tarwilikuks pidas tänase koosoleku algul seda asjaolu puudutada, millest lehtedes jutt on, siis pean mina tarwilikuks ka oma poolt seda asja walgustada, selleks et Riigikogu saaks täiesti erapooletu ja mõlemalt poolt walgustatud pildi. Teisipäewal umbes kell 4, kui mina demokraatliku liidu koosolekule läksin, tuli mulle ülewal koridoris lugupeetud Riigikogu liige Soots wastu ja ütles, et tema minuga mõni minut rääkida tahab. Mina wastasin, et minul kahjuks väga vähe aega on, ja et liidu koosolekul niisugune küsimus päewakorral on, mis mind väga huwitab. Aga härra Soots ütles, et see asi, millega ta mind kinni pidada tahab, on sedalaadi, et minul on ehk väga tähtis seda teada, enne kui mina liidu koosolekule lähen. Juba sellest ütelsest järeldasin mina, et see, mida minule teatati, mitte sugugi saladus ei ole, waid et isegi tarwilik on, et mina selle liidu koosolekul ette kannan.

Siis ütles härra kindral Soots, et nemad härra kindral Laidoner'iga üheskoos leiawad, et riigikaitse komisjoni töö väga raskendatud oleks siis, kui sennised liidu esitajad sinna edasi jääwad, ja et need mõlemad esitajad asjata terawusi esile kutsuwad. Weel mõnes teises asjas arwustas neid härra Soots, mida mina aga ette ei kannan, sest et peensused ju siia ei puutu. Siis oli weel kandidaatidest jutt, keda sinna asemele kutsuda, aga ka seda ei pea mina tarwilikuks ette kanda. Oli täiesti loomulik, et mina liidu koosolekul selle asja ette kandsin, sellepärast, et tarwilik on ju teada, kuidas teised rühmad liidu esitajate peale ja nende tegevuse peale ühes wõi teises komisjonis waatawad, ja et see niihästi üksikuid rühmasid kui ka terwet liitu huwitama peab. Mina seletan siin aga täiesti kindlal kujul, et mina ühelegi inimesehingele peale liiduliikmete sellest jutuajamisest teatanud

ei ole ja et mina sellepärast isiklikult selles wastutust ei kannan, mis lehtedesse on ilmunud, ja iseenesest mõistetawalt ka mitte selles, missugusel kujul seda asja on kirjeldatud.

6. Komisjoni täiendawad walimised. Juhataja **J. Tõnisson:** Riigikogu juhatusele

on rkl. Kornel teatanud, et tema Eesti wabariigi Tartu ülikooli seaduse komisjonist tagasi astub. Rkl. Liigand paneb ette, tagasiastunud rkl. Kornel'i asemele walida demokraatliku liidu poolt rkl. Jaanis. (Hääletatakse.) Nähtawana emusega on rkl. Jaanis Eesti wabariigi Tartu ülikooli seaduse komisjoni walitud.

7. Wabariigi Walitsuse wastamine M. ter K. Kark:
Martna küsimise peale korteripuuduse lahendamise asjus. Lugupeetud rahwasaadikud! Ettepan-
dud küsimise peale on Wabariigi Walitsusel järgmist se-

letada: Weebruarius 1919. aastal lubati ajutise walitsuse otsusega Kopli tee ääres olewad kolm kiwimaja, mis „punaste kasarmute“ nime all tuntud on, teedeministeriumile üle anda raudteelaste korteriteks. Need majad olid osalt remonteerimata ja remonteeriti raudteewalitsuse poolt raudteewalitsuse kulul, ja sinna asusid sel puhul raudteelased elama. 1920. aastal hakkas sõjaministerium neid maju omale nõudma, sellepärast, et need majad olid omalalaj sõjaministeriumi arwel ja Wene mereministeriumi jaoks ehitatud. (M. Martna, sd.: Kas Eesti?) Ei, Wene.

Küsimus oli mitmetpukku Wabariigi Walitsuses arutamisel, ja 1921. a., Wabariigi Walitsuse otsuse kohaselt, jõudsid sõjaminister ja teedeminister omawahel kokkuleppele, et majad tulewad teedeministeriumi waldamiselt üle anda sõjaministeriumi waldamisele teatawatel tingimistel. Need tingimised olid kokkuwõetult järgmised: sõjaministerium wõtab majad üle oma täielikku korraldusse, raudteeametnikud ja teenijad, kes seal korteris olid, jääwad sinna korteritesse sennikaua, kunni nad mujal korterid on leidnud. Siis on vähemad kokkulepped olemas allüürnikkude kohta. Sõna-sõnalt on nõnda: „Praegu majades elawad raud-

teeametnikud ja teenijad jäävad niikaua oma korteritesse, kuni nad mujalt uued korterid leiavad.“ (M. Martna, sd.: Miks nad nüüd välja aetakse?)

Järgmisel aastal, kui sõjaministeeriumi poolt nõudmine tuli, et need korterid võimalikult ruttu wabastataks, esines teedeminister Wabariigi Walitsuse ees ettepanekuga, et vähemalt osa — üks või kaks nendest kasarmutest — antaks teedeministeeriumile tagasi, sest raudteelasi pole kuskile panna. (M. Martna, sd.: Tähendab, sellest punktist mindi mööda.) Ei, sellest punktist ei mindu mööda, kuid ka sõjaministeeriumi ametnikkudel ja sõjaväelastel ei olnud elukorterid. Sellepärast oli tarwis võimalusi leida, kuidas raudteelasi kiiremalt välja saaks. Wabariigi Walitsus otsustas siis raudteelastele korterite ehitamiseks erikrediite anda. Need erikrediidid on ka Riigikogu poolt lubatud ja raudteelastele korterite ehitamisele on juba asutud, kaks maja on valmis. (M. Martna, sd.: Kui mitu siis veel vaja on?) Nõnda et praegusel silmapilgul on seisukord järgmine: Raudteelasi on „punastes kasarmutes“ praegu veel 74-as korteris. (M. Martna, sd.: Kuipalju perekondi?) Mina perekondade kohta kindlasti ei või öelda, kuid umbes 4 või 5 korterit on allüürnikkudega, kes ka raudteelased. 31 korterit on sõjaministeeriumi käes. Korteri suuruse kohta pean tähendama, et korterite keskmine suurus ulatab umbes 42 ruutmeetri. Korterite suurus on 31—89 ruutmeetrit. Nõnda et kuuldused, mis ka minu kõrwu ulatanud, nagu oleksid need korterid väga suured, ei wasta tõele. Korteri 31 ruutmeetri suurus on waewalt 2 tuba. (M. Martna, sd.: Kas see suurus on uutes majades ka?) See suurus on punastes kasarmutes. (M. Martna, sd.: Mitu leibkonda sinna mahub?) Seal on 34 korterit, kõik on ära jaotatud ja nõnda, et mõnesse korterisse on 2, mõnesse 3 ametnikku paigutatud. Kui palju leibkondi sinna mahutatud on, selle kohta mul kindlaid andmeid ei ole, sest praegu on ümbermahutamise käsil. (K. Wirma, sd.: Kuipalju ametnikka on punasest kasarmust uutesse korteritesse määratud?) Punasest kasarmust on määratud uutesse korteritesse 6 perekonda. Rohkem punasest kasarmust uutesse korteritesse ametnikka

üle tuua ei olnud võimalik, sest raudteelaste pere on suur. (M. Martna, sd.: Kuipalju elab veel wagunikeredes?) Kuipalju just — seda ma praegusel korral kindlasti nimetada ei või, mul pole andmeid käepärast. Kõige vähemalt neid, kel mingisugust korterit ei ole, on katsutud korteritesse mahutada.

Küsimise peale, kui suured need korterid on, tähendaksin: ainult 2—5 toalised. (K. Wirma, sd.: Põrandapinna suurus?) Põrandapinna suurus on 45—135 ruutmeetri. Nõnda siis wõin esimese küsimise peale wastata järgmist: Ehk küll sõjaministeerium neid korterid omale nõuab, sest ka tema ametnikkudel on korterikitsikus, on praegu maksmas kokkulepe, mille järele raudteeametnikud ainult siis korteritest välja lähewad, kui neile raudteewalitsus suudab korterid anda või nad ise selle leiawad. Neid ametnikka, kes punastes kasarmutes elawad, kawatseb raudteewalitsus oma uutesse majadesse paigutada. (M. Martna, sd.: Ah siis tuuakse ikka välja!) Jah, 6 perekonda tuuakse kasarmutest uutesse majadesse. (M. Martna, sd.: Hoolimata sellest, et nad endale veel korterit leidnud ei ole.) Neile annab raudteewalitsus ise korterid uutesse majadesse.

Teiseks, kas sõjaministeerium ei kawatse oma ametnikkude jaoks korterikitsikuse lahendamiseks uusi maju ehitada. Sõjaministeeriumil ei ole selleks wastawaid krediite ja sõjaministeerium kawatseb oma ametnikkude jaoks tarwitada punaseid kasarme.

Kolmas küsimus: kas on tõsi, et raudteeteenijatele korteripuuduse pärast ehitatawaid uusi korterid, milleks erikrediidid määratud, kawatsetakse teistele, see on mitteraudteelastele anda? Jah, see on tõsi. Kolm korterit on kawatsetud anda mitteraudteelastele. Üks neist kawatseti anda riigikontrolli majast wäljatõistetud põllutööministri abi härra Allman'ile, kellele Wabariigi Walitsuse otusega sinna korter oli reserweeritud niikauaks, kuni tema omale mingisuguse korteri leiab. Härra Allman aga ei kawatse temale antud luba sinna korterisse asuda, tarwitada, sest tema on leidnud omale ise teise korteri. Teine, mitteraudteelane, korterisaaja, on endine raudteewalitsuse ametnik professor Madis-

son, kellega Narwa raudteesilla ehitamise puhul leping on sõlmitud, milles raudteewalitsus on kohustatud... (M. Martna, sd.: Aga see härra on riigilae-ruga ise maja ehitanud!) Ma tul-en pärast selle juurde. ...temale korteri andma kolme aasta wältusel põrandapin-naga mitte alla 130 ruutmeetri. Sellest lepingu punktist on professor Madisson kinni pidanud.

Kolmas isik, kes raudteelane ei ole, kuid kellele kawatsetakse korter anda, on riigikontrolli teedeosakonna raudtee Tal-linna piirkonna kontrolöör; ka endisel ajal loeti neid piirkonna kontrolöörisid pea-aegu samaõiguslikkudeks nagu raudtee-lasi. Sellepärast on temale kawatsetud korter määrata, et sellega tema tööd raudteel hõlbustada. (M. Martna, sd.: Kas see härra siis liig sõbra-likku wahekorda ei astu raud-tee walitsusega? K. Ipsberg, põl.: Ärge nii wäiklane olge.)

Sellega oleks siis kolme küsimuse peale wastatud. Neljas küsimus on kõi-gesuurem küsimus ja nimelt: missugu-sed on Wabariigi Walitsuse kawatsused korterikriisi lahendamise suunas. Pean tähendama, et senni on Wabariigi Walitsus katsunud korterikriisi lahendada nende abinõudega, mis tal olemas. (Wa-hel hüü e.) Korterikriisi ei saagi muude abinõudega lahendada, kui korterite juurdeehitamisega. Selleks on senni wälja antud ehituslaenusid umbes 260 miljonit, millega on ehitatud ja praegu weel ehitamisel umbes 406 maja — 2540 toaga. (K. Wirma, sd.: Kui palju on Tõrwa alewis?) Ka Tõrwa alewis on ehitatud 36 maja — 144 toaga, ja selle peale on antud laenu 4 miljonit 218 tu-hat marka, millega on need majad ehitatud. (M. Martna, sd.: Ma tahaksin teada, mis walitsus tulewi-kus kawatseb teha?) Peale selle on walitsus ehitanud ja ehitab praegu weel raudteeametnikkudele uusi maju. Teedeministeriumi uues majas on 8 uut korterit ja peale selle on wabastatud 4 korterit teedeministeriumi ülewõimisega oma majja. Igatahes nõndapalju on teh-tud, mis wõimalik on olnud. Edaspidi ei ole Wabariigi Walitsusel lootusi suure-maid summasid saada, kui senni ja ta ka-watseb ehituslaenusid samuti wälja anda, kui praegu. (M. Martna, sd.: Kui palju on ehituslaenuks määratud?) Praegusel silmapilgul ei ole weel

eelarwe kokku seatud. (M. Martna, sd.: No — noh, eelarwe on kokku seatud.) Eelarwe on siis kokku sea-tud, kui ta Riigikogu poolt on wastu wõetud, nõnda et praegu ei tea mitte, kui suur see summa on. Wabariigi Walit-suse poolt on kawatsetud eelarwesse wõtta weel täiendawalt 25 miljonit marka ehituslaenu krediidiks. (M. Martna, sd.: Kassa kuuled? — J. Wain, sd.: Aga kuidas on selle härraga, kes riigirahaga on maja ehit-anud ja nüüdise riigikorterisse tahab...?) Senni ei ole tema sinna raudtee korterisse mitte weel asunud. Kahjuks ei saa mina siin mõju awaldada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigi-kogu on ligi kaks tundi istunud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12 päewal.

Pärast waheaga jätkub koosolek kell 12.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Holberg**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu koosolek jätkub.

8. A. Kärner'i kü-simine Wabariigi Walitsusele Pahila magistraal-kaanali kaewamise asjus.

A. Kärner (sd.) (loeb):

Palun töö-hoo-lekande- ning põllu-töoministrilt was-tust järgmistele kü-simistele:

1) Mida kawatseb töö-hoo-lekandeministerium ette wõtta, et Pahila (Saaremaal) magistraal-kaa-nali kaewajad töölisel saamata töö-tasu — üle 500.000 marga — kätte saak-sid, mida ette wõtja J. Poonur, kes selle kaanali kaewamise töö põllutöoministee-riumilt wähepakkumisel oma kätte sai, on töölistele maksmata jätnud?

2) Kuidas ja millal kawatseb põllutöö-ministerium Pahila magistraal-kaanali kaewamise lõpule wiia?

Juhataja **K. Wirma**: Korra kohta on kirjalik ettepanek tehtud, täna kell 5 peale lõunat pidada ära teine Riigikogu koosolek. Päewakorda wõtta need sea-duseelnõud, mis praeguses päewakorras arutamata jääwad. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ette-panek tagasilükatud. (L. Johan-son, sd.: Palun ära lugeda!)

(Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 16 häält, vastu 21 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

9. O. Gustawson'i küsimine Wabariigi Walitsusele riigitöölise ühekordse toetuse seaduse asjus ja töö-hoolekandeministri wastamine küsimise peale.

O. Gustawson (is) (loeb):

Palun Wabariigi Walitsuselt wastust:

1) Kas ja millal nimelt kawatseb Wabariigi Walitsus esitada Riigikogule seaduseelnõu, mille põhjal saaksid ühekordset toetust ka riigiasutuste ja ettevõtete töölised?

2) Kui Wabariigi Walitsus omalt poolt esitada ei taha sarnast seaduseelnõu, miks wiiwitab ta siis seisukoha wõtmisega Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei ja iseseiswa sotsialistliku töölistpartei Riigikogu rühma poolt 6. nowembril sel aastal Riigikogule esitatud „riigitöölise ühekordse toetuse seaduse“ suhtes

Töö - hoolekandeminister **Chr. Kaarna:** Riigikogu liikme Gustawson'i küsimise peale on mul au Wabariigi Walitsuse nimel teatada, et riigiasutuste ja ettevõtete tööliste ühekordse toetuse seaduseelnõu on walminemas. Homsel Wabariigi Walitsuse koosolekul tuleb tema lõpulikult otsustamisele ja kohe pärast seda esitatakse Riigikogule.

10. O. Gustawson'i küsimine Wabariigi Walitsusele riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseaduse laiendamise kohta ja töö-hoolekandeministri wastamine küsimise peale.

O. Gustawson (is) (loeb):

Palun Wabariigi Walitsuselt wastust:

1) Kas püsib Wabariigi Walitsus endiselt sellel seisukohal, et on waja pensioniseadust laiendada ses mõttes, et selle alla kuuluksid ka teatud riigiasutuste ja ettevõtete töölised.

2) Kui ja, siis — miks wiiwitab Wabariigi Walitsus wastawa seaduseelnõu esitamisega Riigikogule.

3) Kui ei, siis — millistel kaalumistel on endine seisukoht rewideeritud.

Töö - hoolekandeminister **Chr. Kaarna:** Riigikogu liikme Gustawson'i teise küsimise peale on mul au Wabariigi Walitsuse nimel järgmist tea-

tada: Esiteks, Wabariigi Walitsus on endiselt sellel seisukohal, et pensioniseadust tuleb laiendada ka teatud riigiasutuste ja ettevõtete tööliste peale. Teiseks ja kolmandaks, Wabariigi Walitsuse poolt mingisugust wiiwitust ei ole. Wastaw seaduseelnõu on teoksil. (J. Piiskar, is.: Millal ta walmissaab?) Pensioniseaduse laiendamise seaduseelnõu on laiaulatuslik, ja et teda korralikult wälja töötada, läheb igatahes rohkem aega ära, kui üks nädal. Wastaw jõud, kelle peale selle seaduseelnõu wäljatöötamine pandi, on esialgse kawa juba esitanud, ja see kawa on minu käes läbiwaatamisel. Wabariigi Walitsuse poolt ei wiiwitata mitte elnõu läbiwaatamisega ja selle järele esitatakse elnõu kohe Riigikogule.

11. O. Gustawson'i küsimine Wabariigi Walitsusele seis-majäetud Kunda tsemendiwabriku uuesti käimapaneku ja sealsete töötöölise toetamise kohta ja töö-hoolekandeministri wastamine küsimise peale.

O. Gustawson (is) (loeb):

Palun Wabariigi Walitsuselt seletust:

1) Milliseid samme on astunud Wabariigi Walitsus selleks, et hiljuti seis-majäetud Kunda tsemendiwabrikus tööd uuesti alustataks.

2) Kas on töö uuesti algamist seal lähemal ajal loota.

3) Kui mitte, kas, kuidas ning millal mõtleb siis Wabariigi Walitsus korraldama hakata sealsete töötöölise toetamist.

Töö - hoolekandeminister **Chr. Kaarna:** Praegu ettelõetud küsimiste peale on minul Wabariigi Walitsuse nimel au järgmist ette kanda: Esiteks, küsimine, „milliseid samme on astunud Wabariigi Walitsus selleks, et hiljuti seis-majäetud Kunda tsemendiwabrikus tööd uuesti alustataks.“ Kunda tsemendiwabrikus on tööd seisma jäänud põhjustel, mida Wabariigi Walitsus kõrwaldada ei saanud. (O. Gustawson'i, is. w a h e l h ü ü e.) Esimeseks ja peapõhjuseks selle juures on turupuudus. See asi, mida siin wahelhüüdes Riigikogu liige Gustawson nimetab, ei ole walitsuse teada mitte tööstuse seis-majäämise põhjuseks.

2) Kas on töö uuesti algamist seal lähemal ajal loota? — Wabriku peajuha-

taja on selleks, et tööd Kundas lähemal ajal võiksid algada, tarvilikka samme astunud. Alles neil päevil tuli ta väljamaalt tagasi lootustega ja väljawaadega, mis mitte halwad ei ole.

3) Kui mitte, kas, kuidas ning millal mõtleb siis Wabariigi Walitsus korraldama hakata sealsete töötatöölise toetamist? — Mina tähendasin juba, et wabrikuwalitsusel lootus on lähemal ajal töid algada, kuid mina ei jää mitte kindlasti sellele arwamisele, et need lootused täide wõiwad minna, ja sellepärast on Wabariigi Walitsuse poolt samme astunud selleks, et juhtumisel, kui wabrik käima ei hakka, töötajäänud töölised tööd saaksid. Juba siis, kui esimesed teated Port-Kunda tsemendiwabriku seismajäämise kohta siia jõudsid, hakkas töö-hoolekandeministerium selgitama, missuguseid üldkasulikka wõi hädatöid oleks wõimalik kohapeal korraldada, kus Port-Kunda töötatöölised tööd wõiksid saada. Täni on lõpulikult selgunud, et Wiru maakonnawalitsuse abil oleks wõimalik Kundas korraldada ühiskondlikka töid, ja nimelt Kunda sadama teise klassi teel Kukerpallimäe läbikaewamist. Selle töö läbiwiimiseks on esitatud kaks warianti. Esimese wariandi järele maksab läbikaewamine poolteist miljonit marka ja teise wariandi järele kolm miljonit. Tööd jätkuks 300 inimesele umbes kolmeks kuuks teise wariandi teostamisel, ja 200 inimesele 2 kuuks esimese wariandi teostamisel. Tarwilikud loodimised ja maapinna uurimised kohapeal on maakonnawalitsuse poolt tehtud, ja maakonnawalitsus on nõus tööde läbiwiimist ja juhatamist oma peale wõtma. Nii et, kui Port-Kunda wabrik lähemal ajal mitte tööd ei alga, siis algawad seal lähemal ajal töötatöölise tarwis tööd, mida ma siin nimetasin.

12. Läbirääkimised
Wabariigi Walitsuse wastamise puhul J. Piiskar'i, P. Schütz'i, O. Gustawson'i ja E. Jonas'e arupärimise peale Laatre Tsirgulinna elanikkudele ehituskruntide mitteräljaandmise asjus.

J. Piiskar (is.):
 Meie arupärimise peale wastates seletas härra põllutöominister, et Laatre niinimetatud Tsirgulinna alewis krundid wahapeal, nimelt 23. oktoobril on välja antud, ja selle juures kohalikud soovivad teatawa piirini

tähelpanu leidnud. Osalt on see korraldus kohalikka elanikka rahuldanud, osalt mitte. Teatawas osas on need asjaolud, mille peale meie arupärimises tähelpanu juhiti, ja mis meie arupärimise põhjuseks olid, alles lahendamata. Ja sellepärast, kuigi meie nõus oleme sellega, et põllutöominister on seal wastu wõetawaid korraldusi teinud, nagu krundid suurematena välja anda jne., ei saa meie siiski seda küsimust weel lahendatuks lugeda, waid enne, kui selle kohta seisukoht wõtta, tahaksime ligemaid seletusi kuulda mõne küsimuse kohta. Nimelt on meile teatawaks saanud, et 23. oktoobril on küll teatud osa krunte välja antud, kuid selle tagajärjel, et krundid anti enampakkumisel välja, wõib olla ka teistel põhjustel, on lugu nii kujunenud, et ehituskrunte on saanud need, kellel juba majad on, ja osalt inimesed, kellel oleks wõimalus olnud ka mujalt saada, see tähendab, wõrdlemisi jõukad inimesed. Ja kõik need, kes wallanõukogu poolt juba mitu aastat tagasi kandidaatideks üles seati, kellel oli maa peale juba mitu aastat lootus, kes isegi osalt juba ehitusmaterjaali aastate eest kohale olid wedanud, need on maast praegugi weel ilma. Meie arupärimise põhjuseks ja aluseks oli asjaolu, et teataw maatükk anti juba mitu aastat tagasi wallawalitsusele ehituskruntidena väljaandmiseks. Wallawalitsus tegi teatawad korraldused, ja inimesed, kes lootsid ja teadsid, et need saawad maad, hakkasid ennast ette walmistama selleks, et esimesel wõimalusel ehitama hakata. Need inimesed on aga praegugi weel ilma maata. Ja kui nüüd härra põllutöominister seletab, et tema poolt on korraldus tehtud ka tagawaramaa planeerimiseks ja väljaandmiseks, siis näib see tõepoolest nii olewat, sest kohapealt saadud andmete järele olla juba teatud osa maad ära planeeritud ja muuseas on ka planeerimisele wõetud krundid nr. 1 ja 19, mis wallale olid antud, ja mille peale wald kandidaadid üles oli seadnud. Nüüd wõib aga tekkida sarnane seisukord, et kui need krundid enampakkumise teel välja antakse, siis wõiwad need jälle sattuda jõukamate inimeste kätte, kes wõiwad rohkem pakkuda, ja kohalikud kehwikud, kes aastate kestes juba on teinud ettewalmistusi, et enesele eluhoonet ehitada, wõiwad jällegi kruntidest ilma jääda. Sellepärast soovime meie põllutöoministrilt täienda-

walt seletust, kuidas kawatsetakse need krundid välja anda, kas wõetakse selle juures arwesse neid kandidaate, kes wallawalitsuse poolt üles on seatud ja kellele mitmel korral wallawalitsuse poolt maad on nõutud, wõi wõiwad nad ka tulewasel kruntide väljaandmisel; mis härra ministri sõnade järele juba tänawu sügisel ette kawatsetakse wõtta, jälle ilma maata jääda.

Edasi tähendas härra minister, et teatud osa kruntidest, wiies osa kui ma ei eksi, wõidakse välja anda ilma enam-pakkumiseta, ja et tema poolt olla tehtud korraldus, juba läinud kewadel see osa krunte välja anda. Meile on aga koha pealt täiendawalt teatatud, et kuigi läinud kewadel tõepoolest 8 kandidaati sarnaste kruntide peale on kinnitatud, ei ole nendele weel tänapäewani krunte kätte antud. Missugused takistused seal wõiksid olla, millest sarnane asjaolu on tingitud?

Peale selle on tähepanu juhitud weel ühe küsimuse peale, mis kruntide väljaandmisega ühenduses ja see on nimelt järgmine: Senni on väljaandmata krunte tarwitanud kohalikud elanikud-lehmapiidajad karjamaaks. Nüüd aga, kui krundid välja antakse, siis loomulikult neid karjamaaks enam tarwitada ei saa. Kohalikud elanikud näitawad, kust neile wõidakse karjamaa mõttes maad anda, kui neile wastu tulla tahetakse. Nad näitawad kahe wõimaluse peale! Kas raiestik, mis üle raudtee wõi jälle alewi pool raudteed natukene alewist eemal olew maatükk, wist 60 tiinu ümber, mis osalt metsa all, aga osalt wõsastik. Üks wõi teine tükk oleks soowitaw, kui kõik krundid välja antakse, neile karjamaaks anda. Kas härral põllutööministril selles mõttes mingisuguseid kawatsusi on wõi mitte. Nende kawatsuste tegemine, nimelt alewikule karjamaa muretsemise suhtes, sest alewis olla üle 50 lehma, oleks wäga tähtis, sest muidu wõib piimasaamise ja üldse toidluse mõttes teatud raskusi tekkida.

Nende küsimuste kohta, mis mina siin olen puudutanud, soowiksime meie täiendawaid teateid enne, kui oma seisukoha selles küsimuses saaksime ära määrata. Kui selgub, et edaspidisel kruntide väljaandmisel, mis tänawu sügisel on lubatud ette wõtta, tõesti need maasoowijad, kelle peale ma tähepanu olen juhtinud, maad saawad ja kui ka teised siin puu-

datatud küsimused ära lahendatakse, siis oleksime meie rahul ja ootaksime ära, kuidas asi areneb. Kui aga selgub, et neid küsimusi ei kawatseta lahendada, siis loomulikult oleme sunnitud esinema omalt poolt soowiawaldusega, et nende lahendamise kiires korras käsile wõetaks.

Põllutööminister A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ülestõtetud küsimuste kohta wõin järgmist seletada. Ka praegu planeeritawad krundid tulewad väljaandmisele sama obrokiseaduse alusel, nagu endised krundid, järelikult minu wõimuses on määrata ainult $\frac{1}{3}$ kruntidest neile kandidaatidele, keda wallanõukogu üles seadnud. (Wahelhüüe J. Piiskari, is. poolt.) Siin on lugu niiwiisi, et selle aasta kewadel oli minu poolt väljaandmisele määratud üldse 40 krunti. Neist 40 krundist wõisin mina 8 reserweerida, mis ka tehtud. Kui plaanil waadata, siis katsusin mina nii kruntisid reserweerida, et enam-wähem keskkrundid reserweeritud saaksid, et oleks wõimalik nende renti pakkumisel wäljakujunenud rentide kohaselt reguleerida. Seda wõib ka kaardilt näha, et krundid mitmest kohast walitud, nii wõib päris kindlasti öelda, et on wist paremaid ja pahemaid nende hulgas. Määratud kandidaatidel ei ole ka mingisugust eesõigust rendi mõttes, sest rent arwatakse wõrreldes pakkumisel wäljakujunenud rendile. Paremus oleks määratud kandidaatidel selles, et ei pruugi wõistlema minna teistega. Kruntidele, mis wallanõukogule väljaandmiseks olid määratud, wallanõukogu ei soowinud mitte oma kandidaate määrata, waid nõuab kindlasti, et tema poolt määratud kandidaadid saaksid ehituskrundid selle maa pealt, mis planeerimise korras turuplatsi alla määratud. Siinjuures wõin tähendada, kui omalajal wallale ringkonnawalitseja ajutiselt üle andis selle maaala, mis oli turuplatsi alla planeeritud, siis see kiri räägib umbes järgmist, et ehitusplatsideks väljaandmiseks antakse wallawalitsusele nii ja nii palju üle. Kuid järgmises kirjas seletatakse, et ehituslubasid ei tohi siiski esialgu välja anda. Wallanõukogu pärib järele, kuidas siis ehitusplatsid välja anda? Selle peale seletab ringkonnawalitseja, et enne peab planeerimine ette wõetama ja kui kindlad krundid välja on planeeritud, siis alles saab nende kruntide piirid kindlaks mää-

rata ja on võimalik ehituslubasid välja anda. Planeerimine järgnes, millest osa võtsid nii walla- kui ka maakonnawalitsuse esitajad. Planeerimisel ei ole ühtegi protestikäiku märkida ei maakonnawalitsuse ega ka wallawalitsuse poolt. Ja just sellel planeerimisel määrati turuplats ja seltskondlikkude asutuste jaoks minew maaosa kesk alewikku. Minule isiklikult jääb mulje, et turuplatsi kui laadplatsi ja samuti ka seltskondlikkude asutuste jaoks määratud maa-alad õnnelikult walitud on — alewiku tsentrumis. (Wahelhüüe J. Piiskari, is. poolt.) Aga nende oma nõusolekul ja seliel tingimisel, et nad krunti enne kätte ei saa, kui planeerimine lõpulikult läbi on wiidud. Ja selle lõpuliku planeerimisega ongi see maa-ala määratud üldkasulikuks otstarbeks. (J. Piiskar, is.: Ei, see olla ehitusplatsideks planeeritud!) See on wist tagawaramaosa. Tõesti, üks osa oli planeerimise juures tööstusettevõttele välja planeeritud. Kuna walla- samuti ka maakonnawalitsuse esitajad sel korral, kui ma kohapeal käisin, mulle ütlesid, et ühine arwamine sarnane on, et niisugusele tööstusettevõttele ei tohiks sinna ruumi anda, waid teda tuleks kaugemale alewiäärde wiia; ja kuna minule paistis, et tööstusettevõtte mõne wakamaa võrra edasiwiimine ülesaamatu raskusi ei sünnita, siis lubasin ettevõttele uut platsi välja planeerida. Planeerimistöo on praegu käimas.

Edasi küsis rkl. Piiskar: missugused olid takistused, et kaheksale kandidaadile ei olnud võimalik krunte kätte anda, mis wallanõukogu poolt olid määratud. Praegu lugesin wallanõukogu protokollist, mis 9. oktoobril käesolewal aastal kokku on seatud, ja seal on ka wallanõukogu, selle peale waatamata, et ta planeerimisega nõus on olnud, siiski otsustanud, et määratud kaheksale kandidaadile ei tule neid krunte anda, mis ehituskruntideks planeeritud on ja omal ajal väljaandmiseks määratud, waid selleks turuplatsi väljaandmist nõudnud. Niisugust nõudmist ei saa enne täita, kui planeerimise korras turuplats mujale ei ole asetatud. Alles pärast seda võib turuplatsi ehituskruntideks välja anda. Enne ei saa ükski ministriüri ametnik seda nõuet täita.

Sis tõi rkl. Piiskar ka karjamaandmise küsimuse üles. See küsimus on minule uus ja mina ei saa täna selle peale kindlat wastust anda, kas seal mõni ta-

gawara-karjamaa on wõi mitte, mis kõlab välja anda. Üks asi, mille peale ma praegu wastata wõin, on see, et praegu ehituskruntide alla reserweeritud maast väljaandmisele on määratud ainult pool, nii on teine pool weel waba, mis ehk karjamaana tarwitatud wõiks saada. Kui sellest jutt on, siis paistab, et ei ole mingit takistust ka edaspidi karjamaa saamiseks. (Wahelhüüe J. Piiskari, is. poolt.) See on sealsamal pool raudteed, kus linn asub.

Edasi wõin tähendada, et minu poolt walitsusele esitatud oli wastaw maareformi teostamise määruse muutmise määrus, mis oleks ühtlasi kruntide väljaandmist lihtsustanud ja põllutöoministeeriumile enam wabamaid käsi andnud. Kuna aga see määrus teatawas osas maksward seadusi oleks muutnud ja Wabariigi Walitsus selle juriidilist külge arwustades otsusele tuli, et ka Wene seadustikku muuta seadusega tuleb, olgugi, et Riigikohus on seletanud, et maareformi teostamise määrused on sellepolest eriseisukohal, et nendes esitatud seisukohad tulewad esimeses jones arwesse wõtta ja siis alles Wene seadused. Seaduseelnõu on teoksil ja ma arwan, et Riigikogul tulewa aasta algul võimalik on ka siin oma sõna kaasa rääkida.

O. Liigand (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Minule näib, et põllutöoministri seletustest, nii minewal, kui ka tänasel koosolekul selgunud on, et siin kõigis asjus, mis käesolew arupärimine käsitab, kõigiti, niihästi seadusepärasuse, kui ka otsekoheuse seisukohalt õieti talitunud on. (Segased wahelhüüded.) Ja sellepärast panen ette selles asjas liht ülemineku-wormeliga päewakorras edasi minna.

J. Piiskar (is.): Mina ei taha selle küsimuse üle pikemalt waidlema hakata, kuid minul on mõningaid andmeid, mis lahku lähewad härra ministri seletustest, kes ütleb, et wald nõuda oma poolt ülesseatud kandidaatidele krunte, mis turuplatsiks on määratud. Minule on kohapealt teatatud järgmist: „oktoobrikuu 29. päewal on tagawarakrunt nr. 1 ja nr. 19 ära planeeritud ehituskruntideks. Ka spordiplatsi krunt nr. 104 on ära planeeritud. Kruntide nr. 1 ja nr. 19 peale oli wald omad kandidaadid määranud.“ Tähendab, see on wastolus selle teatega,

et wald nõuda turuplatsi, sest kui need platsid wõi krundid on ära planeeritud ehitusplatsideks, kuhu wald oma kandidaadid määranud, siis ei ole turg seal mitte takistuseks. (Põllutöominister A. Kerem: Planeerimine on praegu käimas!) See oli 29. oktoobril. (Põllutöominister A. Kerem'i wahelhüüe.) See wõib olla. Aga praegu seda aluseks wõttes, mis kohapeal on tehtud, näib mulle, et ülesaatmatu takistusi selles küsimuses ei ole. Minule jääb osalt sellest, mis seal kohapeal on tehtud ja osalt ka nendest seletustest sarnane mulje, et põllutöominister wististi seda küsimust katsub lahendada nii, nagu see otstarbekohane on, ja nagu ma juba enne tähendasin, jääwad siis arupärijad äraootawale seisukohale ja jätawad enesele loomulikult wabaduse seda küsimust tarbekorral uue arupärimisega üles wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Liigand'i poolt on liht ülemineku-wormel esitatud: „Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastamise arupärimise peale Laatre „Tsirgulinna“ elanikkudele ehituskruntide mittewäljaandmise asjus, — läheb päewakorras edasi.“ (Hääletatatakse.) Nähtawa enamusega on liht ülemineku-wormel wastu wõetud.

13. Läbirääkimised
Wabariigi Walitsuse
wastamise puhul
L. Johanson'i,
P. Schütz'i ja J. Woiman'i
arupärimise peale
Jõgeweste wallas
wäikemaarentnikkudel
eluasemete eest kõrge rendi
wõtmise ja neilt eluasemete-pidajailt
heinamaade ärawõtmise kohta.

popsnikkudega, nagu meie neid enestele ette kujutame, waid Roobeparwe alewiku majaomanikkudega. Oma wäidet katsus härra minister põhjendada nende popsnikkude poolt põllutöoministrile saadetud kahe üksteise wastu käiwa kirjaga. Katsume nüüd nende kahe kirja sisu, millest esimene 1920. a. ja teine 3 aastat hiljem

on kirjutatud, lähemalt analüüeerida, et selgusele jõuda, kuiwõrd põllutöoministri seletused põhjendatud on. Nagu mina tähendasin, on esimene kiri 1920. aastal kirjutatud, kus palutakse alewi kaswamiseks ja elanikkude äraelamise wõimaldamiseks maad umbes 100-aastaseks alewikaswamiseks, kusjuures toonitatakse, et alewil on kaswamise wõimalus olemas. Ühtlasi juhitakse tähelpanu terawa korterikitsikuse peale, mida loodetakse lahendada, kui antakse wõimalus uusi ehituskruntisid saada.

Noh, mu härrad, kui nüüd kuskile mõisa karjamaa ääre peale on 9 eluonni ülesse ehitatud, kui neile eluasemetele on natukene maad ja isegi heinamaa juurde antud, kui need eluasemete-pidajad täidawad kõik naturaalkohustused ja elawad samades tingimustes, kui teisedki popsnikud wallas, öelge siis, kas muudab see selle 9-majalise eluasemete grupi alewiks, kui nende majade elanikud paluwad põllutöoministrile maad juurde ja kui need alewielanikud loodawad, et kui maad antakse, siis sinna 100 aasta pärast alew kerkib.

Mina ei hakka selle wastu waidlema, et sinna 100 aasta pärast alew wõiks kaswada, selle wastu on õieti raske waielda, aga ei saa kuidagi selle kirja põhjal tõendada, et seal praegu mingisugune alewik oleks. Alewiku iseloom on meil enam-wähem wälja kujunenud, see on mõni rahwarikkam tsentrum, kas raudteejaama, kiriku wõi mõne muu koonduskoha keskel, kus vähemalt 30—40 maja, mõned ühiskondlikud asutused ja ettewõtted, aga siin midagi sellesarnast ei ole.

Waatleme nüüd nende majaomanikkude kirja põllutöoministrile, wast ehk saab siit mingisugust alewi olemasolu wälja uurida. Olgu tähendatud, et wahepeal on põllutöominister alewielanikkude esimesele palwele wastu tulnud ja alewi kaswamiseks talu nr. 9 Jõgeweste asundusest eraldanud ja nõndanimetatud „alewi“ elanikkude kasutada andnud.

Teine kiri on, nagu ma juba tähendasin, 3 aastat hiljem kirjutatud. Selles kirjast juhitakse põllutöoministri tähelpanu kõigepealt selle peale, et möödunud aja kogemuste põhjal on need inimesed arusaamisele tulnud, et sinna kohta küll alewi juurdekaswamiseks wähe lootust on, ja üheks põhjuseks toowad ette, et Tõrwa alew on 9 kilomeetri, Soe — 7 ja Priipalu 7 kilomeetri kaugusel, ja palu-

takse, et see talu nr. 9 saaks kogusummas nende eluasemete omanikkudele kasutada antud, et äraelamist võimaldada, sest siis awaneks neil võimalus lehma ja mõnel isegi hobust pidada, et metsamaterjali wedamisega omale ülespidamist teinida. Wiimast kirja tsiteerides, katsus põllutööminister eriti alla kriipsutada, et need majaanikud on üürnikkude wastu eriti waenulikule seisukohale asunud, nõudes neilt maa ärawõtmist, ja neile mitteasumise võimaluse andmist, kes kahtlaste eluwiisidega on. Kas on aga siin lihtsa waenulikkuse või kadedusega oma naabri wastu tegemist? Kas ei ole sel kadedusel palju sügawamad ja tõsisemad põhjused aluseks? Minu arwamise järele ei räägi ka see kiri selle poolt, et siin alewiku aga mitte harilikkuude popsikohapidajatega tegemist on. Siin on inimesed ise arusaamisele tulnud, et nimetatud kohal alewi kaswamiseks eeltingimused puuduwad, ja kui see nii on, siis on ka arusaadaw nende palwe, kus nad enesetele maad juurde paluwad anda, sest kui popsikohapidajad kannatawad nad terawa maapuuduse all ja sellepärast tuleb nende wiimast palwet ka niiviisi mõista, aga mitte kui waenuawaldust üürnikkude wastu. Nii arwan ma, ei ole põllutööministri seletused küllalt kaaluwad selleks, et meil siin alewikuga tegemist on, waid on küllalt selge, et endise Jõgeweste mõisa karjamaa peal asuwad 9 eluaset enesest vähemalt praegu mingisugust alewikku ei kujuta ja kui see nii on, siis küsiks in ma, millega on siis neile popsikukudele, kes juba 13—28 aastat tagasi mõisa karjamaa ääre peale omale eluased üles ehitasid ja kes õieti teistest mõisamaa peal asuwatest kandikohapidajatest ainult selle poolest lahku lähewad, et nad ise majad on ehitanud ja neil vähem maad on. Millega on siis neile niisuguse kõrge rendi määramine põhjendatud? Kui mõisa kantnikud 3—600 marka renti wakamaast maksawad, miks peawad siis nad kümnekordselt maksuma, see on 3—6000 marka? Kuna ju ometi nemad palju halwemates tingimustes elawad. Härra põllutööminister ütles, et on määratud rent, mis naabrusesolewa keskmisel enampakkumisel saadud rendile wõrdub. Härra minister ei salga, et see rent enampakkumisel liiga kõrgeks on aetud, ei leia aga seaduslikka abinõusid, et võiks vähemat renti määrata. Kuid mina arwan, et siin on just neist seadus-

likkudest alustest mööda mindud. On kunstlikult asetatud riigimaa peal asuwad eluasemete omanikud alewielanikkude seisukohale kuna seal tegelikult mingisugust alewikku ei ole. Ka on suur wahe endiste ja uuelts väljaantud ehituskruntide wahel. Endised majad on, nagu ma juba mitu korda olen tähendanud, kõlbmata karjamaa äärele ehitatud, kuna uued ehituskrunnid on mõisa paremast põllumaast välja planeeritud. Ka on käesolewal aastal wäljapakutud ehituskruntide liiga kõrgeks ajamisel omad põhjused: esiteks on uus kawatsetaw Pärnu-Tartu raudteeliin sealt läbi aetud. On arwamised, et sinna raudteejaam tuleb, seega ka alewi kaswamiseks wäljawaated awanewad. Nii on siis kaugele ettenägijad ärimehed ja sahkerdajad sellega juba nüüd arwestanud ja omale krundid wõtnud, tulgu maksuma mis tuleb. Kui meie neid uute ehituskruntide wõtjaid lähemalt waatleme, siis näeme just seda, et kaks-kolm spekulant on need, kes rendi kuulumata kõrgeks on ajanud. Üks ehituskrunni wõtja on kohalik tuletõrjutate selts, kelle praegu restoraan on Rullis üürimajas, ja kui see selts sellele krundile oma restoraani jaoks maja ehitab, siis wõib ta ka platsi eest kõrget renti maksta. Muuseas on ehituskruntsid wõtnud endine raiooniüleml, 2 õpetajat, kellel walla poolt korter prii on, ja kes sinna küll wist maju ei kawatse ehitada, waid seda mingisuguseks spekulatiiwseks otsarbeks ära kasutada mõtlewad. Nii siis ei ole mingisugust õiguslikku alust selleks, et on seatud ühele astmele need endised popsnikud, kes seal juba ligi 30. a. asuwad, ja need ehituskruntidesaajad, kellele mõisasüdamest head põllumaad anti, ja kellel selle maa kasutamiseks palju paremad wäljawaated on. Teiseks on katsetud seda renti kunstlikult kõrgeks ajada. Nimelt on määratud pakkumisele kõigest 9 krunti, kuna 7 krunti on wabaks jäetud. Pakkumisest on osawõtjaid 12 isikut olnud. Kui nüüd enampakkumisel oleks määratud kõik 16 wabakrunti, siis oleks kruntisid enam olnud kui krundisoowijaid. Seega oleks maad ülegi jäänud ja hinnad ei oleks kaugeltki nii kõrgeks aetud kui nad nüüd aeti, kus kartus oli maast ilma jääda.

Peale selle on mul andmed olemas, et neile wäikekohapidajatele, kellest aru pärimises jutt on, on kohalik rendimääramise komisjon obrokiseaduse järele

rendi kindlaks määranud ja nimelt 1 margast 5 pennist kuni 1 marga 15 pennini ruutsülla eest, mis välja teeks 840—920 marka wakamaast, see oleks ka küllaldaselt kõrge rent. Missugustel põhjustel härra põllutööminister arwas tarviliku o'lema seda renti 4—5 kordseks tõsta, jääb minule arusaamatuks ja sünnitab kohapeal õigustatud rahulolematust walit-suse wastu.

Mis puutub nüüd weel nendelt pops-nikkudelt heinamaa ärawõtmisesse, siis ütles härra põllutööminister, et tal selle kohta andmeid ei ole. Minul on aga küll need andmed ja ma tahan nad siin ette kanda ja need oleksid järgmised: Meil käesolewal aastal on ehituskruntide wäl-japakumise ajal endised eluaseme oma-nikud ringkonnawalitsejalt küsinud, kas heinamaa jäetakse neile kätte? Siis on ringkonnawalitseja jaatawalt wastanud. 20. juulil tuli ringkonnawalitseja esitaja Parwele. Parwe elanikud said kõrwalt kuulda, et nende heinamaid on tulnud wälja andma, need endised heinamaapi-dajad läksid ka ülemuse palwele, lootes, et neil eesõigus antakse oma käesolewate heinamaatükkide peale, aga neid ei wõetud juttulegi. Pärast saadi kuulda, et nende heinamaa oli uutele isikutele wälja antud. Kusjuures pärast wäljaandmist isegi traditsiooniks saanud „niisutamised“ on olnud. Lõpuks jääb meile arusaama-tuks, milleks nõutakse majaomanikkudelt kautsjoni pooleaasta rendi suuruses. Ar-wan, et maja, mis liikumata warandus on, küllaldaseks peaks olema selle summa kindlustamiseks.

Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes esitan arupärijate nimel Riigikogule järg-mise ülemineku-wormeli:

„Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastuse arupärimise peale Jõ-geweste wallas wäikemaarentnikkudelt eluasemete eest kõrge rendi wõtmise ja neilt eluasemetepidajatelt heinamaade ärawõtmise kohta, ei loe sarnast kõrget renti põhjendatuks, niisama peab ka hei-namaade ärawõtmist lubamatuks, — ja läheb päwakorras edasi.“

Põllutööminister **A. Kerem:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelkõ-
neleja tahtis tõendada, et Jõgeweste Parwe alewiku kruntide wäljaandmine ei ole kuidagi põhjendatud, kuna seal ehi-tusplatse waja ei ole ja seal ainult wäike-

maapidamisega tegemist on. Läänud koosolekul wõisin ma ette kanda huwita-tud isikute eneste kirju. Kui eelkõneleja arwas, et neil wähe wäärtust on, ja iga isik ei pruugi alati teada, mis ta enese huwides on, siis wõin ma nüüd täna ette kanda terve rea ametlikka kirju, mille hulgas on planeerimise protokoll, missugusest koosolekust osa wõtawad: Maakonnaesitaja, 2 walla esitajat ja kus sõna sõnalt loeme järg-mist: „Loetakse ette Parwe elanikkude palwe. Kommisjon otsustas ühel häälel alewile määrata tükk nr. 1.“ See on aastal 1920. 1921. aasta kohta on wallawa-litsuse protokollis järgmist: „Wallawa-nem andis teada, et Jõgeweste Parwe alewile kasutadajäetud krundist maja-ehituse alla krundi saamist jne.“ Niisa-muti jookseb punase joonena läbi kõigest sellest kirjawahetusest, mis ka ametlikku laadi kannab, kuidas Parwe kohta on wõetud jamillena teda on wõetud, ja et seal alewiku ehituskrunte ei ole põllu-tööminister omalpead rajanud, waid see on kõik sündinud just kohaliku walla ja alewiku elanikkude, ning kohaliku oma-walitsuse nõusolekul. Ja kui nüüd pä-rast põllutööministeeriumile ette heitma tullakse, et mikspärast andsite teie neile soowidele järele, mis on kohapeal tekki-nud ja mida ei oleks pidanud soowima, siis, minu arwates põllutööministeeriumi wastu ei saa tulla sarnaste süüdistustega. Mis puutub 1924. a. kohta, siis kahjuks ei ole mul ühtegi akti käepärast, kuid mul on olemas parwewahi kiri, kes muuseas ütleb, kirjutades peawalitsuse juhatajale; „Palun Teie nõusolekut ja korraldust, et ehitusplats nr. 21 saaks minule antud ilma enampakkumiseta,“ ta räägib ka muidugi Parwe alewist, kust temale see ehitus-plats on wälja antud. Ja ma ütlen: mitte ainult need üheksa ei ole sarnaseid soowe ehitusplatside saamiseks esitanud. Neid soowisid arwesse wõttes on peawalitsus osa pakkumisele määranud, ning on kor-raldus tehtud, et ka kõik järgmised ehitus-platsid saaks wälja antud, sest esimesel pakkumisel selgus, et Parwe alewik oma nime wäärrib ja siin on nähtawasti tarwidus ehituskruntide järele. See esimene soo-wiawaldus, mis ministeeriumisse jõudnud ühiselt majaomanikkude, kui ka üürnik-kude poolt, näib, et ta päris täpne on, et nad õieti alewiku seisukohta on hindanud, mis asub suure weeteel, suure metsa ääres, kus liikumine suur ja töösaamise

wõimalused olemas ja kus ka alewiku tekimisel teatud loomulik pind olemas. Kui nüüd lugu nii on, siis peab ütleva, mis puutub rendi odavamalt ja mitte nii kõrgelt määramise kohta, et praegumaksew seadus ministrile wõimaluse annab keskmiste pakutud hindadega kruntisid wälja anda. Ja Parwe alewi kohta ei saanud mina ka teist seisukohta wõtta. Mul on olemas selle kohta plaan. Kui Riigikogu liikmed huwitatud on, siis wõiwad nad numbrid järele waadata, mis millega on wõrreldud ja ühewääriliseks arwatud. Siin mina näen, et on toimetatud parema arusaamise järele, sest pakutud rendid lähewad ju mitmeti lahku selle järele, mis-suguses raionis ehituskrunt asub. Ühewääriliseks on ainult need krundid arwatud, mis tõesti oma seisukoha poolest ühesugused on. Muidugi, ehitusplatsi juures ei tule maaheadus arwesse wõtta. Teine kord just hea maa on ehitusplatsiks kõlbmatu, ja wõib olla tuiskaw liiw on kõige kindlam koht ehituskruntideks, kui tema aga oma seisukoha poolest heal kohal on, siis makstakse ka tema eest rohkem.

Mööda minnes tähendati, et tuletõrjujate selts on eriti rendid kõrgeks ajanud, ja et põllutööminister oleks pidanud omawoliliselt rendihinnad odavamaks tegema, see tähendab seadust rikkuma. Mina pean ütleva, et kui Riigikogu seda minult nõudma hakkab, siis mina neid nõudmisi ometi täita ei saa. Wõib nõuda, et seadust muudetakse, aga nõuda, et mina peaksin seadust rikkuma, selleks mina küll koha peal ei ole.

Juhataja **K. Wirma**: Esitatud on järgmised ülemineku-wormelid: rkl. Schütz'i poolt: „Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastamise arupärimise peale Jõgeweste wallas wäikemaa-rentnikkudelt eluasemete eest kõrge rendi wõtmise ja neilt eluasemete-pidajailt heinamaade ärawõtmise kohta, ei loe sarnast kõrget renti põhjendatuks, niisama peab ka heinamaade ärawõtmise lubamatuks, — ja läheb päewakorras edasi.“

Rkl. Liigand'i poolt on esitatud liht ülemineku-wormel:

„Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastamise arupärimise peale Jõgeweste wallas wäikerentnikkudelt eluasemete eest kõrge rendi wõtmise ja neilt eluasemete-pidajatelt heinamaade

ärawõtmise kohta, — läheb päewakorras edasi.“

Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Schütz'i ülemineku-wormel. (Hääletatakse.) Ülemineku-wormeli poolt on antud 16 häält, wastu 20 häält, seega on ülemineku-wormel tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb liht ülemineku-wormel. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on liht ülemineku-wormel wastu wõetud.

Korra kohta on sõna rkl. Johanson'il.

14. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaks määramine.

L. Johanson (sd.): Mina teen ettepaneku täna kell ½5 peale lõunat uus Riigikogu koosolek ära pidada. Põhjen-

duseks toon seda ette, et aasta jõuab lõpule ja eelarwe arutamise tuleb kätte. Päewakorras on aga terwe rida seaduseelnõusid, mida tuleks wastu wõtta enne eelarwe arutamise juurde üleminekut. Need seaduseelnõud oleksid: tulumaksu muudatuse seadus, kus on tähtajad ette nähtud, ja kui tahetakse seda seadust tulewal aastal ellu wiia, siis peab tema juba tänawu aastal olema wastu wõetud — wististi 15. detsembril on see tähtaeg. Siis on kaubandus-tööstuskoja seadus, jällegi seotud tähtaegadega, siis on päewakorras Eesti kultuurkapitaali seadus, siis weel preemiate maksmise seadus riigi raudtee teenijatele ja töölistele, hoolekandeseadus jne.

Kõik need seadused tuleksid wastu wõtta enne kui eelarwe arutamisele asutakse ja sellepärast Riigikogu muu tegevus katkestatakse. Ühtlasi teen ettepaneku, wõtta pärastlõunase koosoleku päewakorda: 1) kaubandus-tööstuskoja seadus — II lugemisel, 2) kaubandus-tööstuskoja elluwiimise seadus — II lugemisel, 3) tulumaksu muudatuste seadus — II lugemisel, 4) preemiate ja lisatasude maksmise seadus riigi raudteede teenijatele ja töölistele — III lugemisel, 5) hoolekandeseadus — II lugemisel, 6) Eesti kultuurkapitaali seadus — II lugemisel.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on ettepanek wastu wõetud.

15. L. Johanson'i, J. Woiman'i ja A. Jõeäär'e arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele tööpuuduse ja tema vastu wõitlemise asjas.

Arupärimise-ettepaneku tekst:

(„Järjest kaswaw tööpuudus jätab iga nädalaga ikka enam ja enam töölisi ilma tööta ja eluülespidamiseta. Kuigi walitsuse üks esimestest ülesannetest peaks olema majanduselu korraldamisega, töowõimaluste loomisega ja teiste abinõudega tööpuuduse vastu wõitlemine, ei ole siiski kuulda, et Wabariigi Walitsusel sel alal oma kindlad kawad ja tegewusplaan oleks. Riigikogu koosolekul neljapä., 13. nowembril, kui päewakorras oli rkl. Johanson'i küsimine tööpuuduse asjus, oleks walitsusel wõimalus ölnud ka Riigikogu oma kawadega ja tegewusplaanidega lähemalt tutvustada. Kuid seda ei tehtud mitte, põhjustel, mis ette ei toodud. Waid hoolekandeminister piirdus ainult paarilauselise wastusega, tähendades, et tööpuuduse vähendamiseks korraldab Wabariigi Walitsus oma orgaanide ja omawalitsuste kaudu töid. Missugused need tööd on, kus kohal nad ette wõetakse, kui suurel määral nad tööd annawad, kui paljudele töölistele — üldse, missugused wäljawaated on walitsusel tööpuuduse asjus, — selle kohta ei arwatud tarwilikuks üldse mingit seletust anda.

Ometi on aga käesolewal silmapilgul just tööpuudus kõige terawamaks päewaküsimuseks, mis nõuab ka Wabariigi Walitsuselt, kes rahwa heakäekäigu eest kutsutud hoolitsema, kindlat seisukohta ja otstarbekohast lahendust. Kas ja kuidas Wabariigi Walitsus tööpuuduse küsimust tahab otsustada, seda teadma peaks olema õigustatud ja kohustatud ka rahwasesitus.

Et tööpuudus senni ainult kaswawat sihtjoont näitab, seda tõendawad järgmised tõsiasjad:

1) tööstuslikus töös wabastatakse iga kuuga ikka enam ja enam töökäsi tegewusest, kuna järeljääwat aga sunnitakse töötama vähema palgaga 4—5 päewanädalas;

2) ärialal on ette wõtetete sulgumised ja teenijate lahtilaskmised päewakorral;

3) ametasutustest on lastud ja lastakse lahti hulk teenijaid;

4) hooaja tööd, nagu põlewkiwi-, turba-, mulla-, ehitus-, põllutöö jne. on osalt seisma ja osalt seisma jäämas.

Kuna tööpuuduse küsimus terawa ja kiire iseloomuga küsimus on, siis pöörame Wabariigi Walitsuse poole alljärgnewate küsimistega:

1) Missugused on Wabariigi Walitsuse töökawad ja wäljawaated tööpuuduse vastu wõitlemise alal?

2) Missugused on Wabariigi Walitsuse kawatsused ja tegewuskawad ning wäljawaated:

a) tööstusliku töö kohta,

b) põllutöö kohta?

3) Kuidas tahetakse neile töölistele, kes maal elawad külades ja alewites ning tööta on, edaspidi tööd muretseda?

4) Kuidas tahetakse linna oskustöölistele uusi töowõimalusi luua oma kutsetöö alal?

Tallinnas, 25. now. 1924. a.

(Allkirjad) L. Johanson.

J. Woiman.

A. Jõeäär.“)

(H ü ü d e d : L ö p e t a d a !)

L. Johanson (sd.): Kus teie lõpetate, kui mul sõna on? Sõna on minu käes praegu. Austatud Riigikogu liikmed!

Tööpuuduse küsimus ei ole mitte täna esimest korda päewakorras. Selle kohta on esitatud 2 nädalat tagasi küsimine tööhoolekandeministrile. Tol korral ei pidanud tööhoolekandeminister tarwilikuks selle küsimuse kohta wastawat seletust anda, waid läks, ära kasutades meie küsimiste kohta käiwaid kodukorra määrusi, waikides sellest mööda. (Tööhoolekandeminister Chr. Kaarna: Ega ma ei teadnud, et teie rohkem teada saada tahtsite, kui ma rääkisin.) Härra minister wastas nähtawasti ainult selleks, et oma kohustust täita kodukorra vastu, ilma et küsimuse juures sisuliselt oleks peatanud.

Tööpuuduse küsimus on praegu üks terawamatest päewaküsimustest, ja tööpuuduse küsimusega tõuse üles terve meie majanduspoliitika küsimus. Ei saa tööpuuduse küsimust lahutada meie walitsuse majandus-, tööstus- ja krediidipoliitikast. Kuigi Wabariigi Walitsus on hulk aega tegutsenud, ei ole meie siiski kuulnud selget keelt selle kohta, missugune on meie walitsuse tööstuspoliitika, missugused on tema arwates meie tööstuse wäljawaated, missugused on walitsuse wäljawaated üldse meie majandus-

elu tulewiku kohta, millest kõik ära oleb. Kas meie ka tulewikus nii edasi läheme, wõi kas meil ka tulewikus edaspidi järjekindlalt saab tegemist olema tööpuudusega wõi mitte, selle kõige kohta on Wabariigi Walitsus waikinud. Omal ajal, kui see küsimus oli arutamisel, tõi mina andmeid ette, kus mina näitasin arwudega jaanuarist, maist ja esimesest oktoobrist, kuidas meil tööpuudus kasvab. Nüüd olen mina kogunud andmeid nowembrikuu kohta, ja nowembrikuu arwud näitawad sedasama, et tööliste töölt lahtilaskmised, tööasutuste sulgumised, nädala tööpäewade vähendamine jne. kestab edasi. See tähendab, ikka enam ja enam inimesi jäetakse ilma eluülespidamiseta, ilma tööta.

See tööpuudus ei awaldu mitte aga ainult linnas, waid ka maal, alewikkudes. Igalpool, kus rahwas elab, on tööpuudusega praegusel ajal tegemist. Eriti terawaks on muutunud tööpuudus ja üldse elutingimused Peipsi ääres kõigis neis külades, kus on Wene elanikud kokku surutud ja kus nad juba enne on elanud väga halbades tingimustes ja praegu weel halwemates tingimustes elawad. Nii näiteks Kasepea, Nina, Kolkja, Warnja ja teised külad, kus on tegemist tuhandete inimestega. Tööpuudus paneb väga raskesse seisukorda ka oskustöölisi, kes sunnitud on oma tööalalt ära minema. Meie ei ole kuulnud Wabariigi Walitsuse esitajatelt seletust selle kohta, missugused on tema wäljawaated üksikute tööstusalade kohta. Näiteks metalltööstuse kohta on kõneldud mingisugusest ümberkorraldamisest, kuid missugusel määral ja kuidas neid ümberkorraldusi

tahetakse teostada, selle kohta ei ole Wabariigi Walitsuse liikmed tarwilikuks pidanud siit Riigikogu kõnetoolilt Riigikogu liigetele mingisugust seletust anda. Tööpuudusega kaasaskäiwad nähtused on aga sarnased, mis rahwaelu mitte ennast ainult praegu tunda ei anna, waid ka meie rahwaelu peale jäljed jätawad ka järgmistesse põlwedesse. Alatoitus ja halwad elutingimused, need ei jäta oma halba mõju meie rahwa isegi väga halwa terwise peale awaldamata. Küsimus on küll sedawõrd tähtis, et kõik rühmad seda arupärimist toetawad, sest waewalt wõiks ühel wõi teisel rühmal mingisugust põhjust olla, mispärast nemad ei tahaks Wabariigi Walitsuse seisukohta kuulda nende päewaküsimuste kohta, mille peale wastust ei oodata mitte ainult meil siin Riigikogus, waid mille peale ka wastust ootawad laiad rahwahulgad, mille peale wastust ootab terve rahwas.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud käesolew arupärimise-ettepanek wastu wõtta. (Hääletatakse.) Arupärimise-ettepanekut toetawad 28 Riigikogu liiget, seega on arupärimise-ettepanek wastu wõetud. (Hüüded: Lõpetada!) Ma kuulen koosoleku lõpetamise ettepanekut. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Ära lugeda!) Nõutakse äralugemist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 23 häält, wastu — 22, seega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abiesimees **K. Wirma.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

Abisekretäär **J. Holberg.**

